

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C24.

ASIA: _____

Aukarassa olevan lähetysten raportti n:o 1.

Ministeri Talas.

25/5 1935.

LÉGATION DE FINLANDE

Ankarassa, 26 p:nä toukokuuta

N:o 716

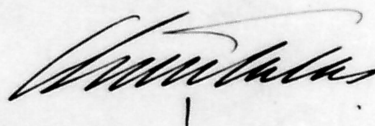
1935		
11/347 n:o 35		
3/6-35.0		
ASIA	OSASTO	ASIA
5	C24	

Herra ministeri,

lahetan kunnioittaen Teille, Herra ministeri, Ankaran lahetyston raportin n:o 1, jonka nimikkeena on:

Dardanellien kysymys.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell,

Helsinki.

..... A n k a r a ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o ..... 1 .....

Ankara ..... ssa 25 p:nä touko -kuuta 1935

Asia: Dardanellien kysymys.

11/347
3/6-35
35
5 C24

Keskeisin ulkopoliittinen kysymys Turkissa on kysymys Dardanellien varustamisesta. Turkkihan yleensä ei vaadi muutoksia Lausannen rauhanehtoihin. Siihen alueeseen, joka sille rauhanehtojen mukaan, jäi, se on tyytyväinen. Sen se on osoittanut mm. allekirjoittamalla Balkanin paktinkin. Kuuleepa täällä usein sanottavan, että oli onni, että Turkki vapautui alueista, joissa asuu etupäässä vieraita kansallisuuksia. Vain siten on käynyt mahdolliseksi luoda kansallisvaltio, joka on Kamal Atatyrkin politiikan päämäärä.

Mutta Lausannen rauhansopimuksen määräykseen, ettei Turkki saa varustaa Dardanelleja, se ei halua ajan pitkään alistua.

Oli sentähden vallan luonnollista, että kun Saksa oli ottanut itselleen varustautumisoikeuden ja tämän oikeuden myöntämisestä Itävallalle, Unkarille ja Bulgarialle ruvettiin keskustelemaan, Turkki herätti kysymyksen puheena olevan Lausannen rauhanehdon kumoamisesta.

Käydessäni äskettäin Turkin ulkoministeriössä pääsihteerin, suurlähettiläs Numanin puheilla, otin puheeksi kysymyksen Dardanellien varustamisesta. Hän selitti Turkin kannan jokseenkin seuraavin sanoin:

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

On sanottu, että Turkki vaatisi Lausannen rauhansopimuksen tarkistamista. Erityisesti on Unkari tämän väitteen tuonut esille ja siitä vetänyt johtopäätöksen, että Turkin myöskin pitäisi kannattaa Trianonin rauhansopimuksen tarkistusta. Asian laita ei kuitenkaan ole niin. Kun Turkki on allekirjoittanut jonkun sopimuksen, niin se myöskin katsoo olevansa velvollinen sitä noudattamaan. Mutta se ei silloin myöskään voi sallia, että toiset sopimuspuolet muuttavat sopimuksen sisällyksen, joskin muoto jäisikin muuttamatta. Palauttakaa mieleenne, min-kälaisessa ilmapiirissä Lausannen sopimus tehtiin. Voitettut valtiot olivat riisutut aseista ja voittajavaltiot olivat sitoutuneet omasta puolestaan vähentämään varustuksiaan. Hyökkäyssodasta tai sodasta yleensä ei ollut puhuttakaan. Nyt eletään aivan toisissa olosuhteissa. Voittajavaltiot eivät ole täyttäneet lupaustaan vähentää varustuksiaan. Saksa on itse ottanut itselleen oikeuden jälleen varustautua ja kysymystä tämän oikeuden myöntämisestä Itävalle, Turkille ja Bulgarialle pohditaan vakavasti. Voidaanko sanoa, että ne olosuhteet, joiden vallitessa Turkki antoi suostumuksensa Lausannen rauhantekoon, vielä ovat voimassa?

Kun kerran nykyään jokainen kansa suuremmassa tai pienemmässä määrin varustautuu tulevaa sotaa varten, on luonnotonta, että Turkin täytyisi laiminlyödä se, mikä sen puolustuskysymyksessä on kaikkein tärkein. Puolustuksen kannalta on salmien varustaminen vallan ensiluokkainen kysymys Turkille. Salmien jakavat valtakunnan kahtia ja jos niitä ei voida puolustaa, johtuu siitä, että Turkin suuremman sodan syttyessä täytyisi miltei laukausta vaihtamatta luopua Istanbulista ja koko eurooppalaisesta alueestaan. Salmien varustamisen kautta Turkki ei halua eikä voikaan valmistaa mitään hyökkäyssotaa. Se päinvastoin aivan selvästi asettuu vain ja yksinomaan puolustuskannalle.

Jäljennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Alliekirjoitti	

Sitävastoin juuri ne, jotka kiivaimmin vastustavat salmien varustamista, tekevät sen yksinomaan hyökkäyssodan mahdollisuuksia silmälläpitäen. Sangem suoraan on tämän myöntänyt englantilainen sanomalehti Daily Herald kirjoituksessaan, jossa lehti vallan avomielisesti tunnustaa, että Englanti, Ranska ja Italia haluavat sodan sattuessa vapaasti voida lähettää sotalaivojaan Mustalle merelle voidakseen uhata Venäjän, Romanian, Bulgarian ja Turkin rantoja.

Kysyin suurlähettiläältä, onko perää huhussa, että viimeisessä Balkanin konferenssissa Bukarestissa Balkanin konferenssin maat olivat ilmoittaneet kannattavansa Turkin vaatimusta salmien varustamisesta. "On luonnollista", sanoi suurlähettiläs, "että kysymys oli esillä Bukarestissa ja vaikkakaan muodollista päätöstä ei tehtykään, voin Teille kuitenkin ilmoittaa, että Balkanin konferenssin valtiot kannattavat Turkia tässä kysymyksessä."

Sen jälkeen otin esille kysymyksen Venäjän suhteesta salmien varustamiseen. Tätä puolta kysymyksestä valaisi suurlähettiläs seuraavalla tavalla. On tahdottu nähdä epäjohdonmukaisuutta siinä, että Venäjä nykyään puoltaa Turkille Dardanellien varustamisoikeutta. Itse asiassa tämä on tsaristisen Venäjän ulkopolitiikan johdonmukaista seuraamista. Venäjän valtakunnan pyrkimyksenä on ollut saada Dardanellit omaan valtaansa ja sitä Venäjän ulkopolitiikka määrätietoisesti ajoi. Nyt kun valtiollinen tilanne on muuttunut sellaiseksi, että Venäjällä ei voi olla minkäänlaista mahdollisuutta tämän alkeen toteuttamiseen, on luonnollista, että Venäjä haluaa, että salmet ovat niin hyvin varustetut, että Turkki, joka on Venäjän läheinen ystävä, voi salmia puolustaa. Sillä mitä tarkoitti Venäjä halutessaan saada salmet haltuunsa? Se tahtoi vain tietysti sen kautta estää mahdollisia vihollislaivastoja tunkeutumasta Mustalle merelle. Turkin ja Venäjän ystävyys on niin luonnollinen ja perustuu sellaisiin tosiasioihin

Jäijennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Allekirjoitti	

että sen pysyväisyyteen voi luottaa. Venäjä tietää hyvin, että varustetut Dardanellit Turkin vallassa eivät koskaan voi kääntyä uhaksi Venäjää vastaan. Turkille taasen, jolle Venäjän ystävyys on mitä suuriarvoisin asia, on erittäin tärkeää, että se myöskin voi omasta puolestaan tarjota Venäjälle etuja. Tässä yhteydessä suurlähettiläs vielä varsin laajasti perusteli Venäjän ja Turkin läheistä ystävyttä.

Kun olin kuullut Turkin itse asiassa jo hankkineen salmien rantojen läheisyyteen kauas kantavia tykkeitä ja muutenkin ryhtyneen sellaisiin varusteluihin, joita tosin ei nimenomaan voida leimata salmien varustamiseksi, tahdoin myöskin saada jotain vahvistusta tälle tiedolleni. Kysyin sen vuoksi, eikö salmien varustaminen käy arinomaisen kalliiksi ja Turkille rasittavaksi, varsinkin aikana, jolloin Turkki käyttää sisällisiin uudistuksiin näin perin huomattavia varoja. Tästä puheltaessa suurlähettiläs sanoi, että maailmansodan kokemusten jälkeen ei voi olla kysymyskään salmien varustamisesta entiseen tapaan. Osoittihan maailmansota, että salmien puolustus tehokkaimmin tapahtui liikkuvien kanuunain avulla. Ja sentähden onkin, lisäksi suurlähettiläs, kysymys varustamisoikeuden myöntämisestä Turkille itse asiassa vallan teoreettista laatua. Sillä tosiasia on, että Turkki voi muutamassa tunnissa varustaa salmet sellaiseen kuntoon, että läpikulku käy mahdottomaksi voimakkaallekin vihollislaivastolle. Huomattuaan ehkä lausuneensa liikoja, lisäsi suurlähettiläs ikäänkuin selittääkseen sanojaan: "Voimmehan kahdessa tunnissa miinoittaa salmet"

Johdin vielä puheen Ranskan suhtautumiseen Dardanellien varustamiseen ja oliko otaksuttavissa, että Ranska Venäjän vuoksi tulisi tässä kysymyksessä asettumaan Turkia kannattamaan.

Tähän vastasi suurlähettiläs, että Ranskallaitsellään tosin ei ole mitään etua valvottavana Dardanelleilla, mutta että Ranska toden-

Jäljennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Allekirjoitti	

näköisesti Englannin takia ei halua ~~asettua~~ toiselle kannalle kuin viimenainittu maa. Samassa yhteydessä suurlähettiläs vielä koetti todistaa, ettei Englannillakaan ole mitään etua siitä, että Dardanellit olisivat varustamatta. Keskustelusta kävi ilmi, että Turkki katsoo Dardanellien varustamisen itse asiassa kohdistuvan vaan Italiaa vastaan. Tämä onkin sopusoinnussa Turkissa nykyään vallitsevan mielipiteen kanssa, joka yleensä näkee Turkin ainoan vihollisen Italiassa, koska Bulgaria, Balkanin paktin jälkeen ei oteta huomioon.

Kysymykseen Dardanellien varustamisesta kajosi Kamal Atatyrkin suuressa puheessaan, jonka hän piti avatessaan Tasavaltalaisen kansanpuolueen neljäntä kongressia. Kun tasavallan presidentti tässä puheessaan aivan erityisesti ja huomattavalla tavalla alleviivasi Turkin ja Venäjän välistä ystävyyttä, jäljennän tähän presidentin puheesta kysymyksenalaisen osan diplomaateille jaetun ranskankielisen ~~kaannoksen~~ mukaan.

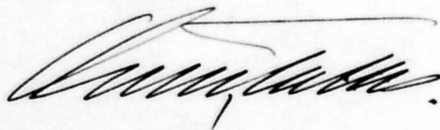
"Notre amitié avec les Soviets est, comme toujours, solide et sincère. Cette amitié qui nous est léguée de nos jours de malheurs, le peuple turc la considère comme un souvenir précieux et inaltérable. Entre les deux pays les contacts se développent dans tous les domaines. Les Soviets ont pris part avec leurs éminents délégués aux réjouissances de la dixième anniversaire de notre République.

La Turquie et l'U.R.S.S. et les peuples qui les composent montent, à chaque occasion au monde entier, combien ils ont foi et confiance les uns dans les autres."

Récemment encore, lorsque nous avons mis en avant la question des Détroits, les Soviets ont déclaré que notre thèse était juste et fondée. Cette déclaration a suscité dans le peuple turc une recrudescence des sentiments amicaux vis-à-vis du grand pays voisin.

Jäljennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Allekirjoitti	

L'amitié turco - soviétique a été jusqu'ici pour la paix internationale utile et salubre, elle continuera à l'être à l'avenir également

Jäljennös	Laati	Puhtaaksikirjoitti	Varmensi	Allekirjoitti	